

PERSPECTIVA

Legnickie Studia
Teologiczno-Historyczne
Rok VII 2008 Nr 2 (13)

Ks. Bogusław Drożdż

CNOTA „PARAFIALNOŚCI” CZŁONKÓW
RADY PARAFIALNEJ

WARSZTATY PASTORALNE

Dokumenty Soboru Watykańskiego II mocno podkreślają, że ludzie świeccy współtworząc kościelną wspólnotę Ludu Bożego są również za ten Kościół współodpowiedzialni. W soborowej Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* odnajdujemy słowa: „Ludzie świeccy, jak wszyscy wierzący chrześcijanie, mają prawo otrzymywać w obfitości od swoich pasterzy z duchowych dóbr Kościoła, szczególnie pomoc słowa Bożego i sakramentów, sami zaś niech im przedstawiają swoje potrzeby i życzenia z taką swobodą i ufnością, jaka przystoi dzieciom Bożym i braciom w Chrystusie. Zgodnie z posiadaną wiedzą, kompetencją i autorytetem mają możliwość, a niekiedy nawet obowiązek, ujawniania swego zdania w sprawach, które dotyczą dobra Kościoła. Powinno się to odbywać, jeśli zachodzi potrzeba, za pośrednictwem instytucji ustanowionych w tym celu przez Kościół, zawsze w prawdzie, z odwagą i roztropnością, z szacunkiem i miłością wobec tych, którzy ze względu na swe święte posłannictwo reprezentują Chrystusa” (KK 37). Kościół pragnie, aby ludzie świeccy pod przewodnictwem duszpasterzy chętnie odpowiadali na wołanie Chrystusa, zapraszające ich do współodpowiedzialności za Kościół (zob. ChL 2-3). Ta odpowiedzialność wiąże się ściśle z miejscem, jakie ludzie świeccy zajmują w Kościele oraz z zadaniami, jakie są im stawiane. Należy tutaj przywołać zasadę wymownie podnoszoną przez Sługę Bożego Jana Pawła II. Jego zdaniem ta „zasada teologicz-

na, zgodnie z którą nigdy (...) nie może w Kościele zabraknąć apostołstwa świeckich, które wypływa z samego ich powołania (DA 1), coraz pełniej i dobitniej uzasadnia potrzebę zaangażowania świeckich w naszej epoce¹. Szczególnym sposobem uczestniczenia wiernych w życiu parafialnym jest ich obecność i zaangażowanie w radach parafialnych.

Istnienie różnego rodzaju rad jest wymogiem naszych spluralizowanych czasów. Warunkują je nie tylko procesy demokratyczne, które mają zabezpieczać ludzką podmiotowość i podnosić sprawę dialogu społecznego. Funkcjonowanie rad parafialnych znajduje również swoje uzasadnienie w wymogach kompetencyjno-organizacyjnych i zarządzających. W Kościele rady mają przede wszystkim charakter doradczy. Nie oznacza to jednak, że ich głos jest mało ważny. Przeciwnie, liczenie się z ich głosem jest oznaką roztropności. Posiadanie tej cnoty uzdalnia do umiejętnego rozeznawania okoliczności, w których podejmowane są wybory ukierunkowane na prawdziwe dobro. Cnota roztropności ma kolosalne znaczenie dla praktyki duszpasterskiej, ponieważ dzięki niej „bezbłędnie stosujemy zasady moralne do poszczególnych przypadków i przewyciężamy wątpliwości odnośnie dobra, które należy czynić, i zła, którego należy unikać” (KKK 1806).

Rozważania na temat rad parafialnych skłaniają do poznania podstawowego nazewnictwa. Trzeba bowiem rozróżnić radę ekonomiczną od rady duszpasterskiej. Jeśli obie te rady umieścimy na konkretnym poziomie kościelnej struktury organizacyjnej – diecezjalnej, dekanalnej i parafialnej – to mamy do czynienia z diecezjalną radą duszpasterską oraz diecezjalną radą ekonomiczną, jak i podobnie z parafialną radą duszpasterską oraz parafialną radą ekonomiczną. Można nawet mówić o takich radach na poziomie dekanalno-rejonowym. Zasugerujmy jeszcze, że „rada parafialna” bez bliższego dookreślenia – z praktycznego punktu widzenia – winna istotowo wchodzić w zakres obu wspomnianych rad, tj. ekonomicznej i duszpasterskiej, co podpowiadają, a na co zwrócimy uwagę, dokumenty niektórych synodów diecezjalnych.

¹JAN PAWEŁ II. *Przemówienie podczas audiencji generalnej* (2 III 1994). „L'Osservatore Romano” 15:1994 nr 4 s. 35. W adhortacji apostołskiej *Christifideles laici* po przywołaniu słów z *Dekretu o apostołstwie świeckich*: „We wspólnotach kościelnych działalność ich [świeckich] jest do tego stopnia konieczna, że bez niej apostołstwo samych pasterzy nie może zwykle być w pełni skuteczne” (DA 10) – znajdujemy komentarz: „to radykalne stwierdzenie odczytywać należy w świetle «eklezjologii komunii», według której wszystkie posługi i charyzmaty, różne, a zarazem komplementarne, są konieczne dla rozwoju Kościoła, każdy na swój sposób” (ChL 27).

Problematyka rad parafialnych, będąc szeroką i zróżnicowaną, uwzględnia z jednej strony kontekst społeczno-kulturowy, w jakim rady parafialne prowadzą swoją pracę, a z drugiej strony – ich teoretyczno-modelowe funkcjonowanie oraz stan faktyczny ich działalności zobrazowany przez przeprowadzone badania. Tej literatury przedmiotowej nie można oddzielać od literatury dotyczącej parafii w ogólności. Na pewno warto sięgnąć do opracowań pastoralnych ks. R. Kamińskiego², a szczególnie po ten materiał poświęcony parafialnej radzie duszpasterskiej, który znajduje się w dziele systematycznie się ukazującym, pt. *Efektywne zarządzanie parafią. Praktyczny poradnik dla Księża Proboszczów* – w części o tytule: *Parafianie* (s. 1-10). Interesującą pozycją na temat tych rad jest także opublikowana w 1999 r. (Kraków) książka, pt. *Duszpasterskie rady parafialne. Ich rola i miejsce w Kościele. Materiały z projektu badawczo-szkoleniowego. Kraków 1996-1997*. W obu tych pozycjach przedstawiona jest podstawowa literatura. Należy również zwrócić do pozycji P. Kasprzyka o tytule: *Parafialna rada do spraw ekonomicznych. Przewodnik dla duszpasterzy i osób świeckich* (Sandomierz 2001).

Zapowiadany temat dotyczący rad parafialnych przedstawiemy według następującego porządku. Najpierw odniesiemy się do dokumentów Kościoła, aby z nich wydobyć zasadnicze treści charakteryzujące radę parafialną jako ważny organizacyjny podmiot wspólnoty parafialnej³. Następnie spróbujemy odpowiedzieć na dwa kolejne pytania: jaką rzeczywistość parafialną można łączyć z pojęciem cnoty „parafialności”? oraz, co ta eklezjalno-społeczna cnota „parafialności” wnosi w funkcjonowanie rady parafialnej we wspólnocie religijnej?

1. DOKUMENTY KOŚCIOŁA O RADACH PARAFIALNYCH

Pierwszorzędnymi dokumentami w interesującym nas przedmiocie rad parafialnych są teksty Soboru Watykańskiego II. Wczytując się w nie odkrywamy istotne treści precyzujące problematykę rad pa-

² Zob. *Parafialna rada duszpasterska*. W: *Teologia pastoralna*. T. 2: *Teologia pastoralna szczegółowa*. Red. R. Kamiński. Lublin 2002 s. 48-55.

³ Skorzystam tutaj, dodając szerszy komentarz, z mojego artykułu: B. DROŹDZ. *W stronę podstawowych informacji na temat rad parafialnych*. „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 14:2005 nr 1 s. 105-115.

rafialnych (ekonomicznych i duszpasterskich), które należy postrzegać w kontekście rad diecezjalnych⁴. Soborowy Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicum actuositatem* zaleca:

W diecezjach, o ile to możliwe, niech istnieją rady, które będą wspierać działalność apostołską Kościoła czy to na polu ewangelizacji i uświęcania, czy to na terenie charytatywnym i społecznym oraz w innych dziedzinach przy zgodnej współpracy kapłanów i zakonników ze świeckimi. Takie rady będą mogły służyć wzajemnej koordynacji różnych świeckich stowarzyszeń i inicjatyw, przy zachowaniu własnego charakteru każdego z nich oraz ich autonomii. Tego rodzaju rady powinny istnieć, jeśli to możliwe, także na terenie parafialnym, międzyparafialnym czy międzydiecezjalnym oraz na szczeblu narodowym czy międzynarodowym (DA 26).

Zacytowany dokument soborowy twierdzi, że rady „powinny istnieć”, nadto wskazuje, że mimo swej różnorodności, winny one wszystkie „wspierać działalność apostołską Kościoła czy to na polu ewangelizacji i uświęcania, czy to na terenie charytatywnym i społecznym oraz w innych dziedzinach przy zgodnej współpracy kapłanów i zakonników ze świeckimi”. Ich istnienie jest zatem ściśle związane ze wsparciem apostołskiej działalności Kościoła. Wynika stąd ważna praktyczna uwaga: rada parafialna nie istnieje dla siebie; nie jest i nie może być grupą osób, które dbając jedynie o swoje dobro, niejako tylko „adorują” siebie.

⁴ O diecezjalnej radzie duszpasterskiej mówi również *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele Christus Dominus*: „Jest bardzo pożądane, aby w każdej diecezji ustanowiono specjalną radę duszpasterską, której przewodziłby sam biskup diecezjalny i w której uczestniczyliby specjalnie dobrani duchowni, zakonnicy i świeccy. Zadaniem tej rady będzie badanie i rozważanie tego wszystkiego, co odnosi się do działalności duszpasterskiej, oraz wyciąganie z tego praktycznych wniosków” (27). *Dekret o misyjnej działalności Kościoła Ad gentes divinitus*, mówi podobnymi słowami: „W celu lepszej koordynacji niech biskup utworzy, o ile to będzie możliwe, radę duszpasterską, w której duchowni, zakonnicy i świeccy uczestniczyliby za pośrednictwem wybranych delegatów” (30). Również podstawowy dokument ustawodawczy Kościoła, *Kodeks Prawa Kanonicznego* (1983) zajmuje się problematyką rad. Księga II *Kodeksu* o Ludzie Bożym, diecezjalnej radzie duszpasterskiej poświęca cały piąty rozdział. Zob. KPK kan. 511-514. Na temat diecezjalnej rady ekonomicznej, zobacz: KPK kan. 492-494.

Kodeks Prawa Kanonicznego o parafialnej radzie duszpasterskiej oraz ekonomicznej podaje następujące przepisy:

Jeśli zdaniem biskupa diecezjalnego, po zasięgnięciu opinii Rady kapłańskiej, byłoby to pożyteczne, należy w każdej parafii ustanowić radę duszpasterską. Ma jej przewodniczyć proboszcz, a członkami powinni być wierni wraz z tymi, którzy z urzędu uczestniczą w trosce duszpasterskiej o parafię i pomagają w ożywianiu działalności pasterskiej (kan. 536 § 1).

Następnie precyzuje granice decyzyjności słowami:

Rada duszpasterska posiada jedynie głos doradczy i kieruje się normami określonymi przez biskupa diecezjalnego (kan. 536 § 2).

Na temat rady ekonomicznej *Kodeks* postanawia:

W każdej parafii powinna być rada do spraw ekonomicznych, która rządzi się nie tylko przepisami prawa powszechnego, lecz także normami wydanymi przez biskupa diecezjalnego. Wierni dobrani zgodnie z tymi normami świadczą proboszczowi pomoc w administrowaniu dobrami parafialnymi, z zachowaniem przepisu kan. 532 (kan. 537)⁵.

Podane kanony odnajdujemy w *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów Apostolorum Successores*, opublikowanym przez Kongregację do spraw biskupów 22.02.2004 roku⁶.

Szeroki kontekst współuczestnictwa osób świeckich w życiu parafialnym ukazuje adhortacja Jana Pawła II *Christifideles laici*. Nie

⁵ Zobacz odpowiednie komentarze do tych kanonów: E. SZTAFFROWSKI. *Podręcznik prawa kanonicznego*. T. 2. Warszawa 1985 s. 214-215; T. PAWLUK. *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*. T. 2: *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*. Olsztyn 1985 s. 250-256, 276-277.

⁶ Dokument podaje: „Biskup niech zadba o właściwe unormowanie działalności parafialnej szczególnie w odniesieniu do następujących aspektów: – parafialna Rada duszpasterska – jej obecność jest pożądana w każdej parafii, o ile z powodu zbyt małej liczby mieszkańców nie zaleca się czegoś innego. Biskup oceni, po zasięgnięciu opinii Rady kapłańskiej, czy wszystkie parafie winny być zobligowane do posiadania Rady duszpasterskiej, czy tylko te najliczniejsze; – parafialna Rada do spraw ekonomicznych – powinna być utworzona w każdej parafii, choćby w jej skład wchodziło tylko kilku wiernych” (AS 211).

sposób tutaj wymienić choćby w zarysie tej treści, jaka może mieć znaczenie dla powstających i działających rad w parafiach. Bogactwo tego dokumentu każe wprost określać go wielką kartą apostołstwa świeckich w Kościele w ogólności, a szczególnie kartą ich zaangażowania we wspólnocie parafialnej (zob. ChL 26-27).

Cennym źródłem charakteryzującym problematykę rad parafialnych jest rozbudowany tekst zawarty w Instrukcji Kongregacji do spraw duchowieństwa, pt. *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, wydanej 4.08.2002 roku. Czytamy tam, co następuje:

Prawo kanoniczne przewiduje, że biskup diecezjalny według swego uznania i po zasięgnięciu opinii rady kapłańskiej może ustanowić na wzór diecezjalnej rady duszpasterskiej także duszpasterską radę parafialną. Jej podstawowym celem jest zapewniać w sposób instytucjonalny współpracę wiernych w rozwoju działalności duszpasterskiej właściwej przebiterom. Chodzi tu o organ konsultatywny ustanowiony po to, aby wierni, wyrażając swoją odpowiedzialność wynikającą z chrztu, mogli wspomagać przewodniczącego radzie proboszcza, zgłaszając sugestie w dziedzinie duszpasterskiej. „Świeccy winni nabierać coraz głębszego przekonania o tym, jak bardzo istotne jest apostołskie zaangażowanie na terenie własnej parafii”; należy popierać „coraz szersze, mocniejsze i zdecydowane dowartościowanie parafialnych rad duszpasterskich”. Motyw jest jasny i spójny: „W aktualnych warunkach świeccy mogą i powinni czynić bardzo wiele dla rozwoju autentycznej, kościelnej jedności we własnych parafiach oraz dla rozbudzania misyjnego zapału w stosunku do niewierzących, jak i tych, którzy zachowując wiarę porzucają lub zaniedbują praktykę chrześcijańskiego życia”. „Wszyscy wierni mają prawo, owszem niekiedy także obowiązek wypowiedzenia swej opinii w sprawach dotyczących dobra Kościoła. Może się to odbywać także dzięki ustanowionym w tym celu instytucjom (...) Rada duszpasterska może być tutaj bardzo użyteczną pomocą (...) wysuwając propozycje i sugestie dotyczące inicjatyw misyjnych, katechetycznych i apostołskich (...) w odniesieniu do rozwijania formacji doktrynalnej i życia sakramentalnego wiernych; wspomaganie działalności duszpasterskiej kapłanów w różnych środowiskach społecznych i na różnych terenach; co do sposobu coraz lepszego uwrażliwiania opinii publicznej itp.”. Rada duszpasterska należy do dziedziny relacji wzajemnej służby między proboszczem i jego wiernymi. Nie miałyby więc sensu traktowanie jej jako organu, który wyreżca proboszcza w kierowaniu parafią i posługując się kryterium

większości, praktycznie ogranicza przewodnią rolę pasterza. W tym samym sensie systemy decyzyjne dotyczące ekonomicznych spraw parafii, przy zachowaniu normy prawnej odnoszącej się do odpowiedniego i uczciwego zarządzania, nie mogą ograniczać duszpasterskiej roli proboszcza, który jest prawnym rzecznikiem i administratorem dóbr parafii (26)⁷.

Zwróćmy jeszcze uwagę na dokumenty Episkopatu Polski. W dniach 15-16.01.1970 roku zostało zatwierdzone przez Komisję Episkopatu Polski *Dyrektorium apostołstwa świeckich*. Mimo stosunkowo dawnej daty powstania, jest jednak ten dokument jak najbardziej aktualny i nadal obowiązujący. „Celem niniejszego *Dyrektorium* jest wprowadzenie w życie Kościoła w Polsce ogólnych norm Soboru Watykańskiego II w dziedzinie apostołstwa ludzi świeckich. Normy te znajdują się w różnych dokumentach soborowych. Zamierzeniem *Dyrektorium* jest zebranie ich w pewną całość i ukazanie realnych możliwości zastosowania w polskiej rzeczywistości kościelnej” (*Wstęp*)⁸. Na temat rad parafialnych *Dyrektorium* postuluje:

Stosownie do zalecenia soborowego powinna w każdej parafii powstać rada parafialna (DA 26). W skład rady, obok przedstawicieli duchowieństwa i zakonów zaangażowanych w apostołstwo Kościoła, należy powołać gorliwych i wybitnych ludzi świeckich (80).

Świeckich członków rady parafialnej powołuje proboszcz spośród parafian, którym działalność w radzie nie będzie przeszkodą w ich pracy zawodowej (81).

Do zadań rady parafialnej należy, między innymi, pobudzanie i rozwój inicjatywy apostołskiej wśród parafian, koordynacja poczynań apostołskich, wspomaganie duchowieństwa w pracy duszpasterskiej i katechetycznej, wyrażanie opinii w sprawach parafii oraz wysuwanie propozycji i wniosków dotyczących udoskonalenia pracy parafialnej (82).

W większych miastach, na których terenie pracuje wiele parafii, Ordynariusz na wniosek zainteresowanych proboszczów może powołać radę międzyparafialną w celu inicjowania i koordynowania prac apostołskich obejmujących swoim zasięgiem całe miasto (83).

⁷ Wydanie polskie: Pallottinum 2002.

⁸ Cały dokument znajduje się w: KOMISJA EPISKOPATU POLSKI. *Program duszpasterski na rok 1994/95: Ewangelizacja w tajemnicy i misji Kościoła*. Red. E. Szczotok, A. Liskowacka. Katowice 1994 s. 352-375.

Działalność rad parafialnych i międzyparafialnych regulują odnośne dyrektywy, które dla całej Polski wydaje Konferencja Episkopatu Polski, a dla poszczególnych diecezji miejscowy Ordynariusz. Do czasu wydania odgórnych zarządzeń, poleca się gorliwości i roztropności księży proboszczów podejmowanie w tej dziedzinie inicjatywy i doświadczeń na własną rękę. Udana eksperymenty pozwolą na sformułowanie bardziej życiowych dyrektyw ogólnych (84).

Dnia 30.11.1974 roku Komisja Episkopatu Polski do spraw Apostolstwa Świeckich wydała *Wytyczne w sprawie parafialnych Rad Duszpasterskich*⁹. Dokument ten liczący 23 punkty, po wprowadzeniu, pośród dyrektyw praktycznych wymienia wytyczne dotyczące: składu rady, ilości członków, sposobu ich powoływania, kadencji, zadań, konieczności formacji członków, ich kompetencji, częstotliwości zebrań.

Od 1991 do 1999 roku trwał II Polski Synod Plenarny¹⁰. W pierwszym dokumencie tego Synodu zatytułowanym *Potrzeba i zadania nowej ewangelizacji na przełomie II i III tysiąclecia chrześcijaństwa*, czytamy o radach parafialnych m.in. w następującym kontekście:

We współczesnym katolicyzmie polskim dostrzega się swoiste rozdarcie. Dla jednych wciąż nie skończyła się epoka *Kościół to tylko my*, dla innych wciąż jeszcze nie rozpoczęła się epoka *Kościół to także my*. Z jednej strony świeccy narzekają, że księża ich nie słuchają ani nawet nie pytają o zdanie, z drugiej strony księża ubolewają, że świeccy są bierni i nie zależy im na współodpowiedzialności za dzieło ewangelizacji.

W wielu parafiach świeccy bywają faktycznymi współpracownikami duszpasterzy, ale w wielu innych nie są dopuszczani do tych funkcji i ról, które przewidują odnośne normy kościelne – do funkcji lektorów, kantorów i nadzwyczajnych szafarzy Komunii Świętej. W nielicznych tylko parafiach tworzy się rady duszpasterskie i ekonomiczne. Zdarza się też, że działania tych rad – tam, gdzie formalnie istnieją – są marginalizowane, a ich składy nie są odnawiane (29).

⁹ Zob. „Więź” 30:1987 nr 2-3 s. 48-53.

¹⁰ Owocem tego Synodu są m.in. konkretne dokumenty, które zostały zebrane i wydane: *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*. Poznań – Pallottinum 2001.

W innym miejscu wspomnianego dokumentu, pośród wniosków i postulatów pastoralnych zauważa się następujące stwierdzenia:

Biskup nie może dopominać się o aktywne działanie rad duszpasterskich i ekonomicznych w parafiach, jeśli analogiczne rady na poziomie Kościoła diecezjalnego nie działają lub działają fasadowo (41).

Najlepszym sposobem budzenia współodpowiedzialności świeckich za ewangelizację jest zaproszenie do współuczestnictwa. (...) Ważnym znakiem liczenia się z głosem wspólnoty jest organizowanie wyborów do rady duszpasterskiej i ekonomicznej. W coraz większym stopniu należy też dążyć do powierzania ludziom świeckim odpowiedzialności za sprawy ekonomiczne parafii (45).

Synod przypomina, że *Kodeks Prawa Kanonicznego* zobowiązuje do tworzenia parafialnych rad ekonomicznych oraz zaleca tworzenie rad duszpasterskich. Istnienie tych rad było utrudnione w czasach komunizmu. Obecnie nic nie stoi na przeszkodzie w ich powoływaniu i działaniu. Zaangażowani w radach katolicy świeccy mają przede wszystkim służyć swoją radą i doświadczeniem, unikając przy tym postaw roszczeniowych. Zaleca się, aby w programie wizytacji kanonicznych parafii znalazło się miejsce na spotkanie z radą parafialną bądź ekonomiczną. Pozwoli to biskupowi poznać członków tych rad, jak również zweryfikować ich działalność (46).

Odwołajmy się jeszcze do postanowień synodalnych archidiecezji wrocławskiej¹¹. Obowiązują one również w diecezji legnickiej. W rozdziale trzecim dokumentu synodalnego, pt. *Lud Boży Kościoła Wrocławskiego*, znajduje się specjalny akapit poświęcony radzie parafialnej:

Kodeks Prawa Kanonicznego w kanonie 536 pozostawia uznaniu biskupa diecezjalnego ocenę potrzeby ustanowienia w parafiach rad duszpasterskich. Następny kanon 537 stwierdza (teraz już bezwarunkowo) powinność istnienia w każdej parafii rady do spraw ekonomicznych. Tym postulatом wychodzi naprzeciw oddzielny dokument Synodu: „Instrukcja o tworzeniu i funkcjonowaniu rad parafialnych”. Zakłada on, że funkcje obu rad może pełnić w okresie początkowym jedna rada, występująca pod nazwą rady parafialnej, która to nazwa ma duże tradycje w Kościele polskim. Można w niej wyodrębnić oddzielną sekcję, która później stanie się załączkiem rady ds. ekonomicznych, podczas

¹¹ *Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991*. Wrocław 1995.

gdy ta pierwsza przyjmie rolę i nazwę rady duszpasterskiej. Tam, gdzie w parafii aktywnie działał zespół synodalny, po zakończeniu Synodu może się on przekształcić w radę parafialną. Tak czy inaczej można się spodziewać, że proboszcz parafii będzie teraz szukał najwłaściwszej formy powołania nowej rady lub odpowiedniego dostosowania statusu już istniejącego gremium. W tej pracy parafianie świeccy powinni mu służyć pomocą i radą. W szczególności pomoc ta może polegać na chętnym przyjęciu mandatu członka rady, jeżeli proboszcz zwróci się do nas z taką propozycją lub jeśli z takim wnioskiem wystąpi wspólnota parafialna. Będzie to przede wszystkim ofiarna służba Kościołowi lokalnemu parafii, chociaż będzie to także niewątpliwe wyróżnienie i uznanie naszego dotychczasowego zaangażowania i postawy. Nikt jednak nie powinien czuć się dotknięty, jeśli nie otrzyma takiego zaproszenia. Może i powinien służyć wspólnocie na innych płaszczyznach, w tym także poprzez zainteresowanie pracami rady i czynną współpracę we wszystkich zadaniach inicjowanych przez radę. W następnej kadencji może właśnie na niego paść wybór i warto być do tego dobrze przygotowanym (33).

Wspomniana w cytowanym tekście *Instrukcja* mówiąca o tworzeniu i funkcjonowaniu rad parafialnych, a znajdująca się w siódmym rozdziale wrocławskich postanowień synodalnych, rozpoczyna się od ukazania miejsca i zadania świeckich w Kościele, potem przechodzi do nazwy tej rady i wskazuje jej kompetencje. Następnie formułuje wytyczne dotyczące składu i liczebności rad parafialnych oraz określa sposób jej powoływania i mówi o jej kadencyjności. *Instrukcja* zawiera również pouczenie dotyczące posiedzeń rad parafialnych, zwracając uwagę na ich częstotliwość, jak i porządek obrad. Dokument synodalny wyznacza jednocześnie zadania rady parafialnej oraz mówi o konieczności formacji jej członków.

Praktyczny wymiar *Instrukcji* podkreśla zwłaszcza dołączony na końcu tego dokumentu *Statut wzorcowy rady parafialnej*. Załącznik ten zbudowany jest z siedmiu większych punktów¹², rozparcelowanych na 38 szczegółowych¹³.

¹² 1. Nazwa, teren działania, siedziba i cele statutowe; 2. Kompetencje; 3. Skład i liczebność; 4. Kadencja; 5. Posiedzenia; 6. Prawa i obowiązki członków rady parafialnej; 7. Statut, jego uchwalenie i zatwierdzenie.

¹³ Por. statuty obowiązujące: w diecezji gliwickiej – *Statut parafialnej rady duszpasterskiej*: <http://www.kuria.gliwice.pl/czytelnia/dokumenty/index.php?numer=1&art=>

2. SENS CNOTY „PARAFIALNOŚCI”

Aby odkryć czy też niejako wbudować treść „parafialności” w pojęcie cnoty, należy najpierw uzmysłwić sobie definicję cnoty i czym zasadniczo różni się ona od wad. Ów paradygmat *wada – cnota – wada* zauważa bowiem, że cnoty nade wszystko nie sposób łączyć z nadmiarem lub niedosytem. Nic, co jest przesadzone lub też niedocenione czy zaniedbane, nie podpada pod definicję cnoty. Jest ona „złotym środkiem” i jawi się jako efekt „zdrowego rozsądku”. Oznacza to, że uwzględniając kontekst możliwie wszystkich uwarunkowań, cnota zostaje uchwycona przez rozum praktyczny jako właściwe rozwiązanie, odpowiedź, kierunek działań czy konkretną postawę. Istotą cnoty nie może być i nie jest heroiczny wysiłek, jej głębią jest po prostu urzeczywistnianie dobra¹⁴. Cnoty udoskonalając wolność człowieka pozwalają lepiej wybierać. Dodajmy jeszcze, że człowiek na ogół wie, co jest dobre, a nawet lepsze, ale często w praktyce wybiera to, co jest łatwiejsze i przyjemniejsze. Wybór człowieka tracąc z perspektywy dobro staje się wadliwy, wtedy człowiek poprzez złe wybory czyni zło¹⁵.

Nas interesuje cnota „parafialności”, a więc lekceważącą, jak i obojętną postawę wiernych wobec swojej parafii uznać należy jako wadę. Za wadę należy uznać również i taką postawę wiernych, którzy uważają, że tylko ich parafia wyczerpuje całą rzeczywistość Kościoła. Może to w konsekwencji prowadzić do prób wyłączenia parafii spod jurysdykcji biskupa i sekciarskiej izolacji.

0099; w archidiecezji katowickiej – *Statut parafialnej rady do spraw ekonomicznych*: <http://www.kuria.katowice.pl/index.php?go=104>. Swoją ciężar gatunkowy posiadają także opracowane tu i ówdzie regulaminy rad parafialnych: duszpasterskich i ekonomicznych. Dla porównania zobacz: *Statut Rady Parafialnej zatwierdzony przez Konferencję plenarną Episkopatu Polski dnia 7.IX.1947 r.* Wrocław 1947.

¹⁴ „Cnota jest habitualną i trwałą dyspozycją do czynienia dobra. Pozwala ona osobie nie tylko wypełniać dobre czyny, ale także dawać z siebie to, co najlepsze. Osoba cnotliwa wszystkimi swoimi siłami zmysłowymi i duchowymi dąży do dobra; zabiega o nie i wybiera je w konkretnych działaniach” (KKK 1803).

¹⁵ Rozważanie o tytule: „Od rozumienia cnoty do paradygmatu *wada – cnota – wada*”, zobacz: B. DROZDZ. *Spoleczna cnota patriotyzmu – między nacjonalizmem a kosmopolityzmem (Studium pojęciowe)*. W: Jan Paweł II *nauczycielem patriotyzmu*. Red. A. Bałabuch. Świdnica 2008 s. 159-163. Zobacz również: W. GALEWICZ. *Pojęcie cnoty u Arystotelesa i Tomasza z Akwinu*. W: *Święty Tomasz z Akwinu. Traktat o cnotach. Summa teologii I-II, 49-67*. Przełożył i oprac. W. Galewicz. Kęty 2006 s. 9-56.

Meritum cnoty „parafialności”, które równocześnie nadaje jej właściwy sens, tkwi w definicji parafii. Nie dokonując jednak pełnej problematyzacji parafii, zwróćmy jedynie uwagę na dwa jej określenia. Po pierwsze, *Kodeks Prawa Kanonicznego* stwierdza, że parafia jest „określoną wspólnotą wiernych, utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym, nad którą pasterską pieczę, pod władzą biskupa diecezjalnego, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi” (kan. 515 §1). Kanon ten mówi, że parafia jest wspólnotą ludzi wierzących, a więc wspólnotą ludzi, których łączy ta sama religia. Parafia jako wspólnota osób jest uwarunkowana horyzontalnie i wertykalnie. Pierwsze uwarunkowania wskazują na występujące powiązania jednych osób z drugimi, jak i przeważnie na związek tych ludzi z konkretnym terytorium ich zamieszkania czy przebywania. Wertykalne uwarunkowania z kolei mówią o związku poszczególnego człowieka oraz mniejszej bądź większej grupy ludzi z Panem Bogiem¹⁶.

Drugim określeniem parafii, które tutaj przywołujemy jest definicja sformułowana przez ks. J. Majkę. Według niego parafia to „grupa ludzi, zamieszkujących określone terytorium, związanych aktualnie lub potencjalnie jednością wiary, kultu oraz miłością wzajemną w Chrystusie Mistycznym – Głowie Kościoła, przebywającym eucharystycznie w kościele parafialnym, który jest ośrodkiem życia religijnego grupy, i zmierzających pod przewodnictwem własnego – wysłanego przez biskupa, wyposażonego przez Kościół w odpowiednią władzę religijną – duszpasterza do udoskonalenia duchowego i zbawienia”¹⁷.

¹⁶ Aby powstała parafia muszą być najpierw spełnione warunki formalne – organizacyjno-prawne, a więc musi być dekret biskupa, który parafię powołuje do istnienia na danym terenie. Biskup także posyła kapłana, ustanawiając go proboszczem (czy administratorem). To na nim spoczywa odpowiedzialność za parafię. Ta odpowiedzialność ma charakter prawny i duchowo-moralny. Po drugie, jest sens mówić o parafii, jeśli w niej są podejmowane przez kapłana i świeckich ważne z punktu widzenia Kościoła wspólne zadania. Ich treścią są bardzo konkretne apostołskie cele obecności Kościoła w świecie. Nie chodzi więc o działania jedynie kulturalno-oświatowe, gospodarcze czy polityczne. Po trzecie, ludzie tworzący daną parafię winni charakteryzować się poczuciem przynależności do swojej lokalnej wspólnoty wiernych. Ta przynależność wyraża się choćby w słowach: „to moja parafia”, „to mój proboszcz”, „modłę się za swoją parafię, bo mi zależy na jej dobru”, „zależy mi nie tylko na moim zbawieniu, ale i na zbawieniu innych”. B. DROŹDŹ. *Teologiczne aspekty posłannictwa osób świeckich we wspólnocie parafialnej*. „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 6:1997 nr 1 s. 66.

¹⁷ J. MAJKA. *Socjologia parafii*. Lublin 1971 s. 25.

Łatwo jest zauważyć, że ta definicja zawiera w sobie elementy prawne, jak i teologiczne. Uwidaczniają się tutaj również elementy humanistyczne w aspekcie socjologiczno-psychologicznym. Dlatego definicja ta z racji jej wielowarstwowości bywa nazywana integralną.

Jeżeli definicja parafii jest pełna w swej integralności, to można się zgodzić, że jest to równocześnie definicja tego, co można określić terminem: dobro wspólne parafii. Odwołując się zatem do definicji cnoty, możemy z pewnością powiedzieć, że realizacja tego dobra na rzecz wspólnoty parafialnej przez proboszcza, innych duszpasterzy i wiernych¹⁸, jest po prostu postępowaniem w cnotie „parafialności”.

Wypadałoby konkretnie opisać dobro wspólne parafii. Nie będziemy tego jednakże robić. Wskażemy jedynie kilka zasadniczych przesłanek, których nie można pominąć przy formułowaniu jego opisu. Wydaje się, że dobrym tekstem pozwalającym uchwycić te przesłanki są słowa zawarte w adhortacji apostołskiej *Christifideles laici*, gdzie czytamy:

Chociaż wspólnota kościelna zawsze posiada wymiar powszechny, to jednak swój najbardziej bezpośredni i widzialny wyraz znajduje w życiu *parafii*. Parafia jest niejako ostatecznym umiejscowieniem Kościoła, a poniekąd samym *Kościółem zamieszkującym pośród swych synów i córek*. Wszyscy powinniśmy odkryć, poprzez wiarę, prawdziwe oblicze parafii, czyli samą „tajemnicę” Kościoła, który właśnie w niej istnieje i działa. Ona bowiem, choć czasem bywa uboga w ludzi i środki, niekiedy rozproszona na rozległych obszarach, albo zagubiona w ludnych, pełnych chaosu dzielnicach wielkich metropolii, nigdy nie jest po prostu strukturą, terytorium, budynkiem, ale raczej „rodziną Bożą jako braci ożywionych duchem jedności”, „domem rodzinnym, braterskim i gościnnym”, „wspólnotą wiernych”. Parafia wreszcie jest zbudowana na gruncie rzeczywistości teologicznej, bowiem jest ona wspólnotą eucharystyczną, czyli wspólnotą zdolną do sprawowania Eucharystii, będącej żywym źródłem jej wzrostu i sakramentalnym węzłem doskonałej komunii z całym Kościołem. Ta zdolność wynika z tego, że parafia jest wspólnotą wiary oraz wspólnotą organiczną, czyli taką,

¹⁸ Nie sposób tutaj uciec od pytań: czym jest parafia w świadomości duszpasterzy i katolików świeckich, oraz jak ta „parafialna świadomość” kształtuje konkretne życiowe postawy wiernych?

która składa się z wyświęconych kapłanów i z innych chrześcijan, i w której proboszcz, reprezentujący biskupa diecezji, jest hierarchicznym ogniwem łączącym parafię z całym Kościołem partykularnym (ChL 26).

Możemy zatem wymienić następujące przesłanki: po pierwsze, treść dobra wspólnego parafii wchodzi w zakres dobra wspólnego Kościoła powszechnego poprzez dobro wspólne Kościoła diecezjalnego; po drugie, dobro wspólne parafii, posiadając swój wymiar immanentny (celowościowy), jak i instrumentalny (zespół środków i narzędzi), całość swego teologiczno-prawnego zaplecza otrzymuje od biskupa diecezjalnego; po trzecie, jak dobro wspólne parafii, tak i rzeczywiste dobro wspólne każdej nawet najmniejszej grupy społecznej, trzeba wiązać z naturalnym dążeniem ludzi do wspólnotowego życia. Oznacza to, że u podstaw zawiązywania dobra wspólnego, tj. określania jego teoretycznego modelu i regulowania adekwatnej do tego modelu praktyki życiowej, znajduje się społeczna natura człowieka oraz osobowa podmiotowość każdej ludzkiej istoty.

3. „PARAFIALNOŚĆ” EKLEZJALNO-SPOŁECZNĄ CNOTĄ RADY PARAFIALNEJ

Cnota „parafialności” jest cnotą społeczną, ponieważ jej przedmiotem jest parafialne dobro wspólne, czyli społeczne¹⁹. Po przeanalizowaniu dokumentów Kościoła na temat rad parafialnych, możemy zdecydowanie stwierdzić, że powołanie do istnienia rady parafialnej, jak i wykonywanie zadań, jakie Kościół przed nią stawia, wpisują się w realizację dobra wspólnego parafii. Doradcza funkcja rady parafialnej ma bowiem istotny wpływ na rozeznanie religijnych potrzeb wiernych oraz skonkretyzowanie parafialnych zapotrzebowań organizacyjno-społecznych oraz ekonomicznych.

¹⁹ Mówimy dobro wspólne, czyli społeczne, mając świadomość, że złożenie odwrotne nie jest prawidłowe, ponieważ takie sformułowanie (dobro społeczne, czyli wspólne) mogłoby ukryć wołę usprawiedliwiania społecznej patologii. Nie wszystko bowiem, co jest w dzisiejszym świecie nazywane społecznym, wchodzi w zakres dobra wspólnego danej ludzkiej społeczności. Termin „dobro wspólne” jest i winno być zarezerwowane tylko dla określenia dobra rzeczywiście prawdziwego.

Do jakich konkretnych postaw są zywani i usprawniani członkowie rady parafialnej poprzez wypracowaną przez nich cnotę „parafialności”? Wydaje się, że te postawy winny odznaczać się dwoma wymiarami: religijno-moralnym oraz parafialno-społecznym. Pierwszy wymiar zakłada, że cnota „parafialności” jest nabywana poprzez odpowiednią religijno-moralną formację. Chodzi tu o chrześcijańską formację katolików świeckich: ludzką, duchowo-modlitewną, intelektualną oraz moralną. Drugi wymiar, parafialno-społeczny podpowiada, że cnota „parafialności” wymaga odpowiedzialnego zaangażowania w życie parafialne. Nie oznacza to, że mamy tu na myśli wyłącznie działanie „zewnątrzne”, widoczne dla oczu, konkretne uczestnictwo w podejmowanych działaniach. Idzie o coś więcej, o aktywne otwarcie swojego jestestwa na troskę o zbawienie wszystkich parafian jako moich rzeczywistych bliźnich. Mówimy zatem o odpowiedzialnym uczestnictwie w apostołacie świeckich. Jeśli te postawy są reprezentowane przez członków rad parafialnych, to możemy mówić, że odznaczają się oni cnotą „parafialności”.

Cnota „parafialności” wyklucza więc przypadkowość i naiwną spontaniczność. Nie dopuszcza również zachowań krytykanckich i destrukcyjnych, a działania podważające religijno-moralny autorytet Kościoła oraz tendencje relatywizujące kapłańską władzę duszpasterzy bezpośrednio udowadniają, że cnota „parafialności” nie znalazła jeszcze stosownego zakotwiczenia w duchowości członka rady parafialnej. Cnota „parafialności” charakteryzuje zatem – chrześcijańsko umotywowane, dobrowolne podjęte, aktywne i odpowiedzialne – zaangażowanie w całościowe życie parafialne, nadaje niezbędnego (czytaj: eklezjalnego) „parafialnego ducha” radzie parafialnej.

Rada parafialna, będąca jedną z form apostołskiego zaangażowania ludzi świeckich w parafii, jest i winna coraz bardziej stawać się szkołą cnót życia eklezjalnego. Nie będąc celem samym w sobie rada parafialna może istotnie uczestniczyć w pomnażaniu dobra wspólnego parafii jako wspólnoty wspólnot. W ten sposób dobro poszczególnych uczestników rady parafialnej staje się dobrem wszystkich parafian, a wypracowane dobro wszystkich parafian staje się dobrem rady parafialnej. Spełniają się tutaj słowa: „każdy w swojej jedyności i niepowtarzalności, ze swoim «być» i «działać», oddaje siebie w służbę wzrastania kościelnej komunii, a równocześnie sam otrzymuje na własność wspólne bogactwo całego Kościoła. «Świętych obcowanie», które wyznajemy w *Credo*, polega właśnie na tym, że dobro wszystkich staje się dobrem każdego, a dobro każdego staje się dobrem wszystkich. «W świętym

Kościół – mówi święty Grzegorz Wielki – każdy wspiera wszystkich i wszyscy są wsparciem każdego»” (ChL 28). Tego właśnie zdaje się pilnować cnota „parafialności” i dlatego tylko w tym kontekście jest sens o niej mówić jako ważnej cnotie eklezjalno-społecznej, którą należy promować.

Przeprowadzone rozważania można zaliczyć do warsztatów pastoralnych, ponieważ postawienie problemu, jak i propozycję konkretnej odpowiedzi umieściliśmy w zakresie przedmiotu teologii praktycznej. Wiemy, że nie dokonaliśmy wyczerpującej problematyzacji zagadnienia, co też nie było naszym celem. Jest pewne, że podjęty temat cnoty „parafialności” nie należy do zagadnień prostych z racji wielowątkowości, wymagającej przecież szczególnej uwagi metodologicznej. Być może poprzez zgłębienie cnoty „parafialności” zostaną przeprowadzone przynajmniej wstępne refleksje nad cnotą „diecezjalności”, które z kolei mogą zawiązać problematykę wokół cnoty „powszechności”, z jej implikacjami dotyczącymi przynajmniej powszechności świętego Kościoła.

„PARISHITY” VIRTUE OF THE PARISH COUNCIL MEMBERS

PASTORAL WORKSHOPS

Secular Catholics should actively participate in the life of local Church. Particular way of involvement of the parishioners in the work of apostleship is active participation of in the parish council (pastoral-economic). The members of that council should be well matched as to the competence and representation of the whole parish community. It seems that their attitude towards pastoral tasks taken up under parish priest's leadership should be characterized by so called „parishity” virtue which allows to recognize the common good of parish and to involve responsibly in its increase.

Słowa kluczowe: rada parafialna, parafia, dobro wspólne parafii, współuczestnictwo kościelne

Key words: parish council, parish, common good of the parish, ecclesiastic participation

Thum. Jarosław Sempryk